

วุฒิภาวะตามแนวคิดของกอร์ดอน ออลพอร์ท

วุฒิภาวะตามแนวคิดของกอร์ดอน ออลพอร์ท

วุฒิภาวะตามแนวคิดของกอร์ดอน ออลพอร์ท (Gordon Allport's Concept of Maturity) หมายถึง ภาวะอันเกิดจากพัฒนาการแห่งตนในแนวทางที่ลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและปรับขยายตน ซึ่งยังผลให้บุคคลประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะ

ความเป็นมา

โดยทั่วไปเป็นที่ทราบกันว่าการเจริญเข้าสู่วุฒิภาวะเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการที่เกิดขึ้นเป็นปกติกับสมาชิกของสายพันธุ์หนึ่ง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเจริญเติบโตและพัฒนาการนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพลังในตัวบุคคล ออลพอร์ทผู้เขียนและเผยแพร่จิตวิทยาปัจเจกบุคคล สนใจพฤติกรรมของบุคคลอันเป็นผลจากแรงผลักดันภายใน และเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้แนวคิดเรื่องวุฒิภาวะของบุคคลพร้อมกับข้อพิจารณาและข้อคิดเห็นต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องที่น่ารู้ว่าวุฒิภาวะตามแนวคิดของออลพอร์ทเป็นเช่นไร เขาได้เสนอข้อพิจารณาและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ประการใดเกี่ยวกับเรื่องนี้

แนวคิดของออลพอร์ท

ในเรื่องวุฒิภาวะ ออลพอร์ท ให้ข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

วุฒิภาวะเพิ่มขึ้นตามสัดส่วนของชีวิตที่ลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คือลดจากความต้องการปัจจุบันของร่างกาย เขายอมรับว่าความรักตนเอง

เป็นองค์ประกอบเด่นชัดในชีวิต ที่มีอาจจะหลีกเลี่ยงไปได้ แต่จำเป็นต้องให้ความรักมาครอบงำ ทุกคนมีความรักตนเอง แต่การปรับขยายตนออกไปได้จะเป็นเครื่องหมายที่แสดงออกถึงวุฒิภาวะแห่งตน

คนที่สัมพันธ์อย่างอบอุ่นกับผู้อื่น

ออลพอร์ทมีความเห็นว่า ถ้าคนเราได้รับความรักอย่างพอเพียงในวัยเด็ก ก็จะเป็นคนที่มีจิตใจเปิดกว้างเข้าสังคมได้ แต่ปัญหาก็จะยังมีอยู่ในเรื่องการหาคนที่มีวุฒิภาวะมากพอที่จะติดต่อสัมพันธ์กันได้ และนอกจากนี้ ยังมีปัญหาอันเนื่องจากการขาดทักษะบางประการที่จำเป็นต่อการมีสัมพันธภาพทางสังคมอย่างกลมกลืนในเรื่องนี้ ออลพอร์ทได้ให้คำแนะนำบางประการไว้ดังนี้

ประการแรก พฤติกรรมบางอย่างจะขัดขวางสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ ดังนั้น จึงโปรดอย่างมุ่งเอาชนะทุกข้อประเด็นที่ถกเถียงกัน ขอให้ระลึกไว้เสมอว่า ความต้องการที่จะประทับใจทุกคนนั้น เป็นสิ่งที่น่าดึงดูดใจอย่างมากก็จริง แต่ถ้าหากว่ามีได้เป็นการแสดงถึงตนอันแท้จริงแล้วจะไม่ใช่เป็นการเหมาะสมแต่ประการใด

ประการที่สอง ถึงแม้คนส่วนมากตอบสนองต่อการแสดงออกที่บ่งบอกถึงความชอบพอหรือความรักได้ก็จริง แต่ยังมีบางคนไม่สันทัดในการตอบสนองต่อการแสดงออกเท่าที่ควรในกรณีเช่นว่านี้ ขอให้มีความใจอดทน อดกลั้นต่อผู้อื่น จงดำรงตนในฐานะที่เป็นคนเอาใจไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดหรือสถานการณ์จะเป็นอย่างไร และจะเอื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่เล็กน้อยเพียงใดก็ตาม จงออกไปพบปะกับทุกคน พร้อมกับปัญหาต่าง ๆ ที่ไม่อาจแก้ไขได้ตลอด

ทั้งปัญหาอื่น ๆ เช่น ความกลัวอนาคต ปัญหาการแก่ชรา ความเจ็บปวด ความผิดหวัง ความไม่สอดคล้องกันระหว่างภาวะที่เป็นอยู่กับภาวะที่ควรจะเป็น หรืออะไรต่าง ๆ ในทำนองเดียวกันนี้

ประการที่สาม ให้เรียนรู้ฝึกฝนทักษะทางสังคมโดยการเฝ้าดูผู้อื่น และสังเกตผลอันเกิดจากพฤติกรรมของตนเอง จงเต็มใจที่จะรับเอาแนวทางใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ และปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เหมาะสมกับการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

ประการที่สี่ ออลพอร์ทเป็นผู้ให้ความคิดที่ว่าแต่ละคนเป็นผลจากการสร้างสรรค์ของธรรมชาติให้มีลักษณะเฉพาะตัว แต่ละคนควรมีแบบแผนชีวิตที่สมบูรณ์ที่สุดเป็นของตนเอง จงแสวงหาส่วนดีของตนเอง และพยายามดึงออกมาให้มากยิ่งขึ้น โดยกระทำต่อไปอย่างต่อเนื่องเพื่อจะได้ปรับปรุง แก้ไข และซ่อมเสริมส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ และจงหลีกเลี่ยงการวางตนในลักษณะเฉพาะที่ตายตัวหรือการสวมบทบาทจอมปลอม ทศนคติบางอย่างต้องหลีกเลี่ยงและบางอย่างต้องปลูกฝังให้กับตนเอง เพื่อจะได้ต่อสัมพันธ์อย่างอบอุ่นกับผู้อื่น ความสนิทสนมและอารมณ์ร่วมที่แต่ละคนมีอยู่นั้น จะต้องไม่เป็นภาระหรือเป็นสิ่งรบกวนต่อกัน หรือเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการแสดงหาเอกลักษณ์ของแต่ละคน การบ่น การตำหนิติเตียน ความอิจฉาริษยา การตัดพ้อต่อว่า การพูดจาเปรียบเปรยเหล่านี้ ออลพอร์ทเห็นว่าเป็นพิษเป็นภัยต่อความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งสิ้น เขาได้นำเหตุการณ์มากล่าวไว้เป็นคติประจำใจ คือกรณีที่สุดที่วุฒิภาวะสูงท่านหนึ่งได้รับคำถามว่า อะไรที่เธอเห็นว่าเป็นบทบาทสำคัญของชีวิต ต่อคำถามนี้ เธอตอบว่า “จงอย่าทำอากาศที่คนอื่นต้องสูดหายใจเข้าไปให้เป็นพิษเป็นภัย”

ด้วยเหตุที่อารมณ์ของแต่ละคนมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ โดยเฉพาะต่อบุคลิกภาพ และการ

ยอมรับของสังคม กับทั้งมีผลต่อสัมพันธภาพอันอบอุ่นกับผู้อื่น ออลพอร์ทจึงได้นำเรื่องวุฒิภาวะทางอารมณ์มาเป็นข้อพิจารณาในส่วนของข้อข้องเกี่ยวกับวุฒิภาวะดังต่อไปนี้ อันเป็นรายละเอียดบางประการเกี่ยวกับคุณลักษณะทางลบ และทางบวกที่สัมพันธ์กับการยอมรับตนโดยมีวุฒิภาวะ (mature self-acceptance) ซึ่งในเรื่องนี้ ออลพอร์ทที่ความเห็นว่า ความรู้สึกหงุดหงิด ความไม่กล้าเผชิญหน้า ความรู้สึกระคายเคือง ความถดถอย เป็นอาการที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน ผู้ใหญ่ที่ขาดวุฒิภาวะคล้ายเด็ก ๆ มักเผชิญกับเรื่องระคายเคือง และเรื่องน่ากลัวต่าง ๆ โดยการแสดงอารมณ์ไม่พอใจ หรือการบ่น การตำหนิติเตียนผู้อื่น หรือบางครั้งก็แสดงออกในลักษณะของการเวทนาสงสารตนเอง ในทางตรงกันข้าม บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะจะอดทนต่อความคับข้องใจ จะตำหนิตนเองโดยการกล่าวโทษตนเอง เมื่อเห็นว่าเป็นการสมควรแล้วที่จะทำเช่นนั้น และจะใช้เวลาที่มีอยู่จัดการวางแผนขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ให้ลดน้อยหรือให้หมดไปหรือถ้าหากเห็นว่าไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ ก็จะถอนตัวออกไป และที่กล่าวกันว่า ผู้มีวุฒิภาวะจะสงบเสงี่ยมเยือกเย็นเสมอไปหรือร่าเริงอยู่เสมอ นั้น ไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด อารมณ์ของเขาอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ เขาอาจรู้สึกในแง่ดี หรือมีใจคอหดหู่ได้ แต่เขาเรียนรู้ในอันที่จะอยู่กับภาวะทางอารมณ์ของเขาโดยที่ไม่ปล่อยให้มีมันหลอกลวงหรือผลักดันให้เขาแสดงออกหรือกระทำการใดไปตามความรู้สึกนั้น หรือปล่อยให้อารมณ์นั้นเข้าไปแทรกแซง ขัดขวางสวัสดิภาพของผู้อื่น ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการยอมรับตนเอง และความมั่นคงปลอดภัยทางด้านอารมณ์อีกด้วย ทั้งนี้อาจพิจารณาเห็นได้อย่างชัดเจนจากอรรถาธิบายของออลพอร์ทในเรื่องที่เกี่ยวกับลักษณะอาการผิดปกติหรืออาการทางประสาท (normal) ในกรณีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) คนอปกติมักหลบเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงสิ่งใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด ส่วนคนปกติเผชิญกับข้อเรียกร้องของโลก และพยายามสนองความต้องการของตนเอง

(2) คนอปกติเก็บกดความยุ่งยากต่าง ๆ จนเป็นนิสัย แต่เนื่องจากการเก็บกดเรื่องต่าง ๆ เหล่า นั้นเอาไว้ไม่เป็นผลดี จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ กับตัวเขาต่อไปอีก ส่วนคนปกตินั้นสามารถเก็บกดเรื่องต่าง ๆ ไว้ได้เป็นผลดีและไม่รู้สึกว่าเป็นเรื่องรบกวน เช่น เขาอาจเก็บกดโดยตั้งใจไว้ว่า จะไม่นึกถึงความตาย เป็นต้น

(3) คนอปกติมีลักษณะทางบุคลิกภาพหลาย ๆ แบบ หรือมีความแตกแยกเกิดขึ้นในบุคลิกภาพ ซึ่งยังผลให้เป้าหมาย และค่านิยมต่าง ๆ ของเขามีความขัดแย้งกันหรือค้านกัน ส่วนคนปกติมีลักษณะต่าง ๆ ประสมประสานเป็นบูรณาการและเป็นเอกภาพ

(4) การหลอกลวงตนเองเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของคนอปกติ ส่วนคนปกติมีการหยั่งเห็นถึงแรงจูงใจ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตนเอง

(5) คนอปกติมีอาการยึดติดหรือยึดแน่น (fixation) ในด้านพัฒนาการของบุคลิกภาพ เช่น อารมณ์ของเขาอาจคงลักษณะอย่างเดิมไม่พัฒนาแรงจูงใจค่อนข้างจะเป็นเช่นเด็ก ๆ ส่วนคนปกติคิด รู้สึก และกระทำสอดคล้องกันไปตามอายุ ตรงกับความคาดหวังต่าง ๆ

(6) คนอปกติมีความทุกข์จากการกระทำที่ตนเองไม่สามารถหรือมิได้ควบคุม มักจะประพฤติกปฏิบัติในเรื่องที่ตนเองขาดความชัดเจน หรือมีความเร่งรีบส่วนคนปกติสามารถผ่อนความพอใจอดทนต่อความคับข้องใจ และรับสิ่งอื่นมาทดแทนได้หรือไม่อะไรเลย ถ้าไม่มีทางออก

(7) คนอปกติมีการเกี่ยวข้องกับอยู่ในวงแคบ และผูกพันอยู่กับสถานการณ์ปัจจุบันเฉพาะหน้าส่วนคนปกติสามารถคิดเกี่ยวเนื่องกับสิ่งต่าง ๆ และจะแยกตนเองออกไปจากสถานการณ์ได้ในทันทีไม่ว่า ณ ที่ใดและเมื่อใด ก็สามารถแยกตนออกมาได้จาก ณ ที่นั้น และเมื่อนั้น โดยที่เขาสามารถรับผิดชอบต่อความคิดและการกระทำของตนเองในหลาย ๆ สถานการณ์ด้วยกัน

นอกจากนี้ ออลพอร์ทได้จัดจำแนกลักษณะสำคัญของวุฒิภาวะออกเป็นกลุ่ม ๆ อันประกอบด้วยความสามารถรับรู้โลกตามสภาพเป็นจริง พัฒนาการของทักษะด้านการทำงาน และการทำภารกิจต่าง ๆ ที่ค้ำค้ำผู้ที่มีวุฒิภาวะต้องมีคุณสมบัติเหล่านี้อยู่พร้อม เพราะต่างก็เป็นประโยชน์เกี่ยวเนื่องต่อกันและจำเป็นต่อการปฏิบัติภารกิจให้เป็นไปตามหลักการที่วัด “คนเราจะไม่เผชิญกับปัญหาใด ๆ ถ้าหากตนเองไม่รู้อะไรเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ และจะใช้ทักษะได้ถูกต้องก็ต่อเมื่อได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง” การกระทำด้วยทักษะได้เป็นผลดีจะเป็นประสบการณ์ที่ให้ความเพลิดเพลิน และได้รับความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถของตนเองไปพร้อมกับความมั่นคงปลอดภัยด้วย

ออลพอร์ทให้พิจารณาทักษะและการงานในแง่ที่เป็นคุณค่าล้วน ๆ ที่แท้จริง (an absolute value) มากกว่าที่จะจัดให้เข้ากับแบบแผนทางวัฒนธรรม (cultural mold) ทั้งนี้เพราะเขาเห็นว่าอะไรก็ตามที่ได้รับกำหนดค่า หรือได้รับค่าตอบแทนอย่างสูงในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง แนวคิดของออลพอร์ทเกี่ยวกับการปรับขยายตนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานโดยตรง เพราะเขาเห็นว่า “คนเป็นอะไร” กับ “คนสามารถทำอะไร” มีลักษณะเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “คนจะ

เป็นอะไรตามที่เขาสามารถจะทำอะไรได้นั้นเอง” และ ย่อมมีสิทธิที่จะภาคภูมิใจในทักษะของตนเอง เช่นเดียวกับที่คนเราต้องการรู้สึกในทางที่ดีเกี่ยวกับตัวเอง

ในส่วนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ ออลพอร์ทให้ข้อควรระวังเกี่ยวกับการคาดหวังทางเศรษฐกิจ ซึ่งมักจะไม่ใช่ความจริงโดยเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้เยาว์ ในด้านวุฒิภาวะทางเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ นั้นการชวนชวายเป็นหาเลี้ยงชีพ เพื่อชำระหนี้สินต่าง ๆ เพื่อเผชิญกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างดุเดือด นับว่าเป็นข้อเรียกร้องประการสำคัญของชีวิต ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดและนำมาซึ่งภาวะวิกฤต และบ่อยครั้งที่ก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าภาวะวิกฤตทางเพศและทางเอกลักษณ์แห่งตนเสียอีก บรรดานักศึกษาเมื่อก้าวเข้าไปสู่การแข่งขันเพื่อเงินตราคาดหมายได้ไม่ถูกต้องว่า ตนเองจะต้องเผชิญกับเรื่องท้าทายทำนองนี้ ทั้ง ๆ ที่ก่อนจะมีความโหดเหี้ยมทางการตลาดนั้นบุคคลิกบุคคลวัยรุ่น บางครั้งก็ดูเหมือนว่าอ่อนคลายสบายดี การที่ใครจะสามารถช่วยตนเอง และครอบครัวของตนเอง ก้าวหน้ายิ่งขึ้นตามมาตรฐานของการครองชีพก็นับว่าเป็นเรื่องที่น่ากลัวอย่างหนึ่ง ในกรณีดังกล่าวนี้ การเผชิญกับปัญหาโดยปราศจากความว่าวุ่น โดยปราศจากพฤติกรรมป้องกันตนเอง โดยปราศจากความเดือดดาลหรือความหลอกลวง และโดยปราศจากความสงสารตนเองนั้น นับว่าเป็นการทดสอบวุฒิภาวะที่เข้มงวดกวอดขันประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่งที่ออลพอร์ท นำมาพิจารณาในเรื่องวุฒิภาวะ คือ การหยั่งเห็นตนเองตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่งช่วยให้มีความรู้เกี่ยวกับตนเอง ตามคดีดั้งเดิม แต่ละคนมีตัวละครอยู่ 3 ตัว หรือมีอุปนิสัย 3 ประการ คือ 1) อุปนิสัยที่เขามีอยู่กับตัว 2) อุปนิสัยที่เขาคิดว่าตัวเขามี และ 3) อุปนิสัยที่คนอื่นคิดว่าเขามี ความรู้เกี่ยวกับตนเองมักถูกบดบังโดยผลจาก

การประเมินตนที่เกินความจริง จึงควรพิจารณาตรวจสอบดูว่ามีอะไรมากนักน้อยเพียงใด อันเป็นผลจากความเสแสร้งความหลอกลวง และความผิดพลาดจากการประเมินค่าของตน แต่บางครั้งคนเราก็อาจกระทำผิดพลาดในทางตรงกันข้ามโดยการลดคุณค่าของตนเองลงไป หรือโดยการดูถูกเหยียดหยามตนเองและหลาย ๆ คนมักจะเอาจริงเอาจังกับตนเองมากเกินไปเพื่อความดีงามของตน จากข้อพิจารณาเหล่านี้ ออลพอร์ทจึงได้ให้คำแนะนำไว้ว่า หากเกิดมีกรณีอันไม่เป็นที่พึงประสงค์ของตัวเรา เราควรจะสามารถหัวเราะเยาะตนเองและหัวเราะให้กับจุดอ่อนของตนเองได้ อย่าได้กลัวความจริงเกี่ยวกับตนเอง เพราะคนเราจะมีสิ่งที่เป็นบวกที่พึงปรารถนามากกว่าสิ่งที่เป็นลบที่ไม่พึงปรารถนาในชีวิตส่วนมาก

ประการต่อมา ออลพอร์ทให้ข้อพิจารณาและข้อคิดเห็นในส่วนที่เกี่ยวกับปรัชญาที่นำไปสู่เอกภาพของชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องค่านิยมต่าง ๆ อันเป็นลักษณะของผู้ใหญ่มากกว่าของเด็ก และเป็นของผู้ที่มีวุฒิภาวะมากกว่าของคนทั่วไประดับกลาง ๆ และมากกว่าของคนที่มีปัญหาทางจิตใจ หากใครไม่แน่ใจในค่านิยมของตนเอง ก็ขอให้เริ่มตรวจสอบความสนใจของตนเอง ถ้าไม่ชัดเจนในเรื่องความสนใจของตนเอง ก็ขอให้พิจารณาจากความชอบและความขังของตนเองว่าเป็นประการใด และในท้ายสุดก็ขอให้พิจารณาดูรูปแบบพฤติกรรมต่าง ๆ ของตนเอง การกระทำดังที่กล่าวมานี้ จะช่วยให้แต่ละคนได้ทราบถึงรูปแบบของค่านิยมที่ตนเองยังไม่เคยทราบมาก่อน

ออลพอร์ทมีความเห็นสอดคล้องกับสปางเงอร์ (Spranger) ในข้อที่ว่า อารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับศาสนา (religious sentiment) โดยมีวุฒิภาวะนั้นจะเป็นค่านิยมที่กว้างขวางและลึกซึ้งมากที่สุด พร้อมกันนี้ ออลพอร์ทได้ให้ประเด็นชวนคิดบางประการเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาไว้ดังต่อไปนี้ (Leme ; 1976)

(1) ความเชื่อทางศาสนาโดยมีวุฒิภาวะมิได้ เป็นพยาธิสภาพ หรือเป็นเครื่องแสดงถึงความอ่อนแอทางบุคลิกภาพ

(2) อารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับศาสนาอาจ เป็นการตอบสนองของคนต่อปัญหาความเป็นอยู่ และอาจเป็นแนวทางสำหรับการแสดงพฤติกรรมในอนาคต

(3) ศาสนาให้คำอธิบายที่สมบูรณ์มากที่สุด สำหรับเรื่องความเป็นอยู่ของคน

(4) ค่านิยมสำคัญๆ อาจถูกปฏิเสธ หรือไม่ อาจที่จะบรรลุถึงได้โดยคนทั่วไป อารมณ์ความรู้สึก เกี่ยวกับศาสนาอาจทำให้ความจริงข้อนี้เป็นที่ยอมรับได้

(5) อารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับศาสนาช่วยให้ มีแนวทางชีวิตจากมุมมองในแง่ดี แต่ถ้าไม่เห็นด้วย กับความเชื่อต่างๆ เราก็ยังพอจะยอมรับได้ เมื่อ ความเชื่อเหล่านั้นส่งเสริมให้มีแนวทางที่ดีที่ควร

(6) การมีศรัทธาต่อเหตุผลใด ๆ นับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของความเชื่อตรง การยินยอมมอบต่อ ศาสนาก็อาจจะเป็นรูปแบบหนึ่งของความเชื่อตรง แบบยอมจำนน

(7) ศาสนาส่วนใหญ่ส่งเสริมค่านิยมด้าน มนุษยธรรมและสังคม

เมื่อออลพอร์ทได้ให้ข้อพิจารณาและข้อคิดเห็นต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ต่อจากนั้นเขาได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับวุฒิภาวะและองค์ประกอบที่มีส่วนสัมพันธ์กับวุฒิภาวะ โดยกล่าวเป็นข้อๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้ อันถือได้ว่าเป็นแนวความคิดส่วนตัวของออลพอร์ทในเรื่องวุฒิภาวะ (Allport, 1955)

1. วุฒิภาวะเป็นภาวะในอุดมคติ คือเป็นภาวะที่มีอยู่ในความคิดแต่ในทางปฏิบัติแล้ว ยังมี อาจที่จะบรรลุถึงภาวะดังที่มีอยู่ในความคิดได้ สิ่งที่มีอยู่ควบคู่กับวุฒิภาวะคือความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ ออลพอร์ทเห็นว่าความสุขมิใช่

เงื่อนไขจำเป็นสำหรับวุฒิภาวะ แต่วุฒิภาวะเกี่ยวเนื่องอยู่กับพัฒนาการที่ดีที่สุดและการปฏิบัติงานอย่างดีที่สุดของบุคคลภายในสภาพการณ์ต่างๆ ของชีวิต

2. ออลพอร์ทเน้นความสำคัญของลักษณะเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละคน และเห็นว่ามิมีวิธีทางต่างๆ ที่พอจะดำเนินชีวิตไปได้อย่างเหมาะสม ส่วนความสามารถที่จะตั้งเป้าหมายต่างๆ และพยายามดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นๆ นับว่าเป็นลักษณะเด่นของผู้ที่มีวุฒิภาวะ เป้าหมายต่างๆ มิใช่แรงขับ แต่เป้าหมายและค่านิยมต่างๆ ช่วยให้เกิดการผสมกลมกลืนกันเข้าเป็นหนึ่งเดียว และช่วยให้มีเสถียรภาพและทิศทางไปสู่เป้าหมายของชีวิต วุฒิภาวะอาจเกิดขึ้นได้แต่เฉพาะกับบุคคลผู้มีความโน้มเอียงในการดำเนินชีวิตอย่างสบายภายในภาวะสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง ความโน้มเอียงนี้อาจเป็นมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดจากการเรียนรู้โดยตนเอง

3. การขจัดสุขภาพที่ไม่ดีออกไป และการลดความเครียดลงไปเป็นภาวะเงื่อนไขไม่พอเพียงสำหรับการวุฒิภาวะ คนที่มีวุฒิภาวะโดยแท้จริงแล้วย่อมเกิดความเครียด เขามีความเครียดที่ช่วยกระตุ้นและควบคุมรูปแบบของพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมาย ส่วนเป้าหมายในตัวเองก็ก่อให้เกิดความเครียดขึ้นได้

4. ออลพอร์ทเห็นว่าตน (self) พัฒนาไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต องค์ประกอบสำคัญของตนก่อตัวขึ้นมาภายในอายุ 20 ปี จนเจริญงอกงามเปลี่ยนแปลง พัฒนาลักษณะสำคัญที่เด่นชัดภายใต้อิทธิพลของตัวกำหนดทางด้านพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม และด้วยเหตุดังกล่าวนี้ หากบุคคลขาดความรู้สึกเกี่ยวกับเอกลักษณ์ที่เกิดขึ้น และคงอยู่ต่อไปอย่างมั่นคงแล้ว เขาก็มีอาจมีวุฒิภาวะได้

5. จินตภาพแห่งตนอันซับซ้อนที่ก่อตัวขึ้นมาได้รวมเอาการรับรู้ตนและการรับรู้ถึงสิ่งที่ตนปรารถนาจะเป็นเข้าไว้ในภาพนี้ด้วยจินตภาพเกี่ยวกับตนตามอุดมคติเป็นองค์ประกอบที่เป็นแรงกระตุ้นสำคัญต่อการสร้างเสริมวุฒิภาวะ สำหรับบุคคลผู้ที่มีวุฒิภาวะ อดีตมีผลกระทบต่อกระบวนการเข้าสู่ภาวะวิสัยของเขาก็จริง แต่ก็มีได้เป็นตัวกำหนดที่จะจำกัดอนาคตของผู้มีวุฒิภาวะอยู่แล้วนั้นแต่อย่างไร

6. ออลพอร์ทมิได้มองวุฒิภาวะในลักษณะที่เป็นองค์รวมของส่วนประกอบต่างๆ แต่เขาเห็นว่าวุฒิภาวะเป็นอนุกรมของการบรรลุเป้าหมายต่างๆ (a series of attainments) ซึ่งเกิดติดต่อกันมา และจำเป็นต้องมีความใส่ใจอย่างต่อเนื่องประกอบกับความยืดหยุ่น ซึ่งจำเป็นต่อการหล่อหลอมและเสริมสร้างวุฒิภาวะ

7. ออลพอร์ท ได้สรุปไว้เป็นหลักเกณฑ์สำหรับพิจารณาวุฒิภาวะ เพื่อให้เป็นแนวทางได้ทราบว่าแต่ละคนได้บรรลุถึงและแสดงออกถึงลักษณะตามเกณฑ์กำหนดในแนวทางที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะในแต่ละด้านต่อไปนี้หรือไม่อย่างไร

- ก. ด้านการปรับขยายตน
- ข. ด้านความสัมพันธ์อย่างอบอุ่นของตนกับผู้อื่น
- ค. ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางอารมณ์และการยอมรับตนเอง
- ง. ด้านการรับรู้ตามสภาพเป็นจริง
- จ. ด้านทักษะและการทำงานที่คุ้มค่า
- ฉ. ด้านการมองตนตามสภาพเป็นจริง การหยั่งเห็นและอารมณ์ขัน
- ช. ด้านปรัชญาที่นำชีวิตไปสู่เอกภพ ทิศทางและค่านิยมเพื่อการดำเนินชีวิต

8. ส่วนประกอบสำคัญของบุคลิกภาพคือนิสัย ทักษะคติ ลักษณะประจำตัว ซึ่งอาจเป็นค่านิยมสำคัญ

9. ออลพอร์ท ใช้แนวคิดเรื่องค่านิยมของสปริงเจอร์ (Spranger) เป็นแนวทางสำหรับตรวจดูทิศทางของการดำเนินชีวิต ที่ต่างกันออกไปตามค่านิยม 6 ประเภท คือ

- ก. ค่านิยมทางทฤษฎี
- ข. ค่านิยมทางเศรษฐกิจ
- ค. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ
- ง. ค่านิยมทางสังคม
- จ. ค่านิยมทางการเมือง
- ฉ. ค่านิยมทางศาสนา

ข้อพิจารณาและข้อคิดเห็นดังกล่าวของออลพอร์ทที่เกี่ยวกับวุฒิภาวะเป็นเรื่องที่ตรงกับแนวความคิดของนักจิตวิทยาร่วมสมัย เช่นมีเรื่องที่สอดคล้องกับการปรับตัวตามแนวคิดของไซมอนด์ส (Symonds, 1946) สอดคล้องกับพัฒนาการแห่งตนตามแนวคิดของอีริกสัน (Erikson, 1968) สอดคล้องกับยึดตนเป็นศูนย์กลาง และการปรับขยายโครงสร้างตามแนวคิดของเพียเจต์ (Piaget, 1955) ตลอดจนสอดคล้องกับการเสริมสมบูรณ์แห่งตนตามแนวคิดที่กรอสแมนรวบรวมจากนักจิตวิทยาต่างๆ (Grossmann, 1982) เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเป็นการยืนยันให้ทราบว่า วุฒิภาวะของแต่ละคนเป็นผลจากการพัฒนาตนภายในสถานการณ์ต่างๆ ของชีวิต โดยมีคุณสมบัติส่วนตัวของแต่ละคนทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมอุดมการณ์ เป็นปัจจัยพื้นฐานเกื้อหนุนให้ตนเองเข้าสู่กระบวนการหล่อหลอมและเสริมสร้างวุฒิภาวะให้กับตนเอง ข้อพิจารณาและข้อคิดเห็นต่างๆ ของออลพอร์ทน่าจะเป็นข้อควรสังวรสำหรับทุกๆ คนที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในวงการศึกษาและการพัฒนามนุษย์โดยทั่วไป

การศึกษาปัจจุบันกับวุฒิภาวะ

ข้อพิจารณาและข้อคิดเห็นของกอร์ดอน ออลพอร์ทเกี่ยวกับวุฒิภาวะ มีส่วนสัมพันธ์กับการศึกษาโดยตรงทั้งในด้านเนื้อหาของวิชาการศึกษาและในด้านกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งพอจะจัดจำแนกออกมาได้ดังต่อไปนี้

ก. เนื้อหาของวิชาการศึกษา ได้แก่ เนื้อหาสาระที่เป็นความรู้เชิงทฤษฎีสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา บุคคลในสาขาวิชาชีพนี้ควรมีความรู้ ความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับนักเรียนทุกคนในทุกระดับชั้น ที่อยู่ในความรับผิดชอบ และควรมีความรู้ ความเข้าใจ คือรู้ชัดแจ้งในความหมายข้อพิจารณาและข้อคิดเห็นต่างๆ ของออลพอร์ทเกี่ยวกับเรื่องวุฒิภาวะโดยตลอด จนกระทั่งได้มาเป็นพื้นฐานมากพอที่จะนำมาประยุกต์ในกระบวนการทางการศึกษา

ข. กระบวนการทางการศึกษา โดยทั่วไปเป็นกระบวนการด้านการสอน การฝึกทักษะการอบรมบ่มเพาะนิสัยคุณธรรมและการพัฒนาทุกๆ ด้านของนักเรียน อันได้แก่ ทางด้านร่างกาย ทางด้านสติปัญญา ทางด้านอารมณ์ ทางด้านสังคม และทางด้านจริยธรรม โดยหวังให้นักเรียนได้มีวุฒิภาวะ

ของตนเอง จากการนำผลจากการศึกษาเล่าเรียนไปประยุกต์ใช้ในการทำงานทำกิจกรรม หรือ การแก้ปัญหาได้เป็นผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย กระบวนการทางการศึกษาจะเป็นการประยุกต์ใช้คุณสมบัติของผู้เรียนในการเล่าเรียน หรือการทำกิจกรรมต่างๆ ประกอบการเรียนเช่นเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่การงานในสถานการณโดยทั่วไป ทั้งนี้ครูหรือผู้สอนอาจประยุกต์ใช้หลักของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่ว่า “การปฏิบัติหน้าที่การงาน เป็นการปฏิบัติธรรมะ” (พุทธทาสภิกขุ, 2524) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การทำงานใดๆ ก็ตามเป็นการแสดงออกถึงการใช้คุณสมบัติในตัวผู้กระทำ เช่น ความเข้มแข็ง ความอดทน คุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมต่างๆ เช่น อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) เป็นต้น ที่เกื้อหนุนให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะยังผลให้ผู้ทำงานนั้นเป็นผู้มีวุฒิภาวะ ตามความหมายของวุฒิภาวะในบทความนี้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ วุฒิภาวะของคนโดยทั่วไปจะแปรผันไปตามความสำเร็จตามความมุ่งหมายของแต่ละคนและโดยสรุปก็คือ กระบวนการศึกษาเพื่อวุฒิภาวะจำเป็นต้องใช้กระบวนการของการทำงาน หรือการเรียนโดยการกระทำและให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Shumsky, 1968)

บรรณานุกรม

พุทธทาสภิกขุ. **แก่นพุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ ; แพร่พิทยา, 2524.

Allport, Gordon W. **Becoming : Basic Consideration for a Psychology of Personality**. New Haven : Yale University Press, 1955.

Erikson, Erik H. **Identity, Youth and Crisis**. New York : W.W Norton, 1986.

Grossman, Klaus E. **Social Basis of Achievement Development, Proceeds : Second Asian Workshop on Child and Adolescent Development**. Edited by Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University, Bangkok, Thailand, 1982.

Hall, Calvin S. and Gardner Linzey. **Theories of Personality**. New York : John Wiley and sons, Inc., 1957.

Piaget, Jean. **The Construction of Reality in the Child**. (Translated by Margaret cook) New York : Basic Books, 1955.

Lerner, Richard M. **Concepts and Theories of Human Development**. Reading, Mass : Addison - Wesley, 1976.

Shumsky, Abraham. **In Search of Teaching Style**. New York : Apple - Century Crofts, 1968.

Symonds, Percival M. **The Dynamics of Human Adjustment**. New York : Apple - Century Crofts, 1946.